

Frida Brødreskift

Å bli voksen for tidlig - En litteraturstudie om barnefattigdom i Norge

Growing up too fast
- A literature study on child poverty in Norway

Bacheloroppgave i Sosialt Arbeid

Veileder: David Andreas Bell

Mai 2020

Frida Brødreskift

Å bli voksen for tidlig - En litteraturstudie om barnefattigdom i Norge

Growing up too fast

- A literature study on child poverty in Norway

Bacheloroppgave i Sosialt Arbeid

Veileder: David Andreas Bell

Mai 2020

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet

Fakultet for samfunns- og utdanningsvitenskap

Institutt for sosialt arbeid

NTNU

Kunnskap for en bedre verden

SAMMENDRAG

Velferdsstaten Norge er et av verdens rikeste land med relativt små sosiale forskjeller. Det forventes derfor ikke at barnefattigdom er et problem. Relativ fattigdom er ikke et utbredt problem i Norge, men for de det gjelder er det en svært omfattende situasjon. Dessuten øker antallet barn som vokser opp i lavinntektsfamilier for hvert år som går, og andelen barn med innvandrerbakgrunn stiger på fattigdomsstatistikken.

Like muligheter for alle er noe som står sterkt i den norske velferdsstaten. Likevel er det sosiale ulikheter blant barn i Norge. Utdanning, fritidsaktiviteter og andre sosiale arenaer er mindre tilgjengelig for barn i lavinntektsfamilier, kanskje spesielt for de barna som også har innvandrerbakgrunn. Barn i lavinntektsfamilier møter store utfordringer knyttet til stigmatisering, fullføring av utdanning og med å opparbeide seg sosial kapital. Disse utfordringene, fører i stor grad til at barna tar på seg ansvar for å håndtere både sin egen og familiens situasjon i ung alder.

Oppgaven belyser hvilke utfordringer som oftest er til stede for barn med innvandrerbakgrunn som vokser opp i lavinntektsfamilier i Norge. Det å leve med dobbelt stigma, nærområdet sin effekt på subjektiv fattigdom og utfordringer knyttet til voksenlivet er blant temaene som diskuteres i oppgaven.

ABSTRACT

Norway is one of the richest countries in the world with relative low degree of economic inequality. Child poverty is therefore not a problem you would expect to find in one of the worlds most developed countries. Relative poverty is not a widespread problem in Norway, but it is nevertheless a very severe situation for people to find themselves in, no matter the context. The number of children growing up in a low-income family increases every year, and for the last 10-15 years a large part of this number stem from children with immigrant background.

Equal opportunities for all are one of the foundations Norway has built its welfare state. Nevertheless, there are still social inequalities among children in Norway. Education, leisure activities and other social arenas are less accessible for children in low-income families, and perhaps especially for those with an immigrant background. Children in low-income families face major challenges related to stigmatization, the completion of education and the accumulation of social capital. These challenges frequently lead to children taking on responsibility for dealing with both their own and the family's situation at a young age.

This thesis highlights the most frequently occurring challenges that children with immigrant backgrounds who grow up in low-income families in Norway faces. Living with dual stigma, the surrounding areas effect on subjective poverty, and challenges connected to adulthood are among the topics this thesis covers.

FORORD

Jeg går 3. klasse ved Sosionomutdanningen på NTNU i Trondheim, og dette er min avsluttende bacheloroppgave. Prosessen med denne oppgaven har vært utrolig lærerik, men det har også vært krevende stunder. Oppgaven belyser temaet barnefattigdom, et tema jeg på forhånd ikke visste var så omfattende. I en tid hvor det meste har blitt annerledes, er temaer som omhandler de mest sårbare i vårt samfunn, blitt enda mer relevant.

Denne oppgaven hadde ikke blitt til uten god og optimistisk veiledning fra David Andreas Bell. Jeg vil også rette en takk til Anne Juberg som gjennom hele studiet har strukket seg langt for studentene sine. For ideen om å skrive om barnefattigdom vil jeg veldig gjerne takke Siri Myhre Gravdal i Kirkens Bymisjon. En stor takk fortjener også mine tre flotte «studentkollegaer» ved Heimdal videregående skole, for å ha gjort praksisperioden min høsten 2019 så utrolig spennende. Og for inspirerende samtaler rundt fagfeltet, god støtte og lån av litteratur ønsker jeg å takke Heidi Engelkor.

Å skrive denne bacheloroppgaven har vært en tidkrevende tålmodighetsprøve, ikke bare for meg, men også familie og venner. Takk til foreldrene mine og resten av familien, for oppmuntrende telefonsamtaler og for å ha vist stor interesse for oppgaven. Og til slutt vil jeg takke min fantastiske samboer, Elin. Du inspirerer meg hver dag til å gjøre mitt beste.

Trondheim, mai 2020

INNHOLDSFORTEGNELSE

SAMMENDRAG	i
ABSTRACT	ii
FORORD	iii
1.0 INNLEDNING	3
1.1 Valg av tema	3
1.2 Relevans for sosialt arbeid	3
1.3 Problemstilling	4
1.3.1 Begrepsavklaring	5
1.4 Oppgavens oppbygging og struktur	6
2.0 METODE	7
2.1 Litteraturstudie	7
2.1.1 Søk av data.....	7
2.1.2 Kildekritikk	8
3.0 TEORI.....	9
3.1 Barnefattigdom i norsk kontekst.....	9
3.2 Grunnleggende behov for akseptabel levestandard	9
3.2.1 Mat.....	10
3.2.2 Klær.....	10
3.2.3 Bolig	11
3.3 Utfordringer ved å vokse opp i en lavinntektsfamilie.....	11
3.3.1 Nærmiljø og nettverk.....	11
3.3.2 Barn som tar ansvar.....	13
3.3.3 Sosiale arenaer og organisert aktivitet	14
3.3.4 Voksenlivet og fremtiden	15
4.0 DRØFTING	17
4.1 Utfordringer ved at barn tar ansvar	17
4.1.1 Reaktive strategier	17

4.1.2 Proaktive strategier	18
4.2 Utfordringer ved sosiale arenaer og stigma.....	18
4.2.1 Sosiale arenaer	18
4.2.2 Dobbelt stigma	19
4.3 Utfordringer ved nærmiljø og sosialt nettverk	19
4.3.1 Omgivelsenes effekt	20
4.3.2 Familiært nettverk.....	21
4.3.3 Sosial kapital	21
4.4 Utfordringer knyttet til fremtiden	22
4.4.1 Reproduksjon av sosial ulikhet	22
4.4.2 Veien ut i arbeid	24
5.0 KONKLUSJON	25
REFERANSELISTE	

1.0 INNLEDNING

Fattigdom er et stort og omfattende problem i hele verden. For noen er fattigdom at man ikke har penger til å kjøpe seg en ny genser når den man har er for liten. For andre er det å gå enda en dag uten mat. Konteksten er viktig når vi ser på fattigdom som tema. Det kan være vanskelig å forstå at det også finnes fattige i Norge. I 2013 bodde 84 000 barn i lavinntektsfamilier i Norge, et av verdens rikeste land. I 2018 hadde antallet økt til 110 900, og over halvparten av disse barna hadde innvandrerbakgrunn (Bufdir, 2018).

1.1 Valg av tema

I min praksisperiode ved Heimdal videregående skole fikk jeg innblikk i livene til ungdommer som tok mye ansvar for sine familier både personlig og økonomisk. Ungdommene valgte bort aktiviteter de visste kostet mye, eller fant på historier når vennene spurte hva de hadde gjort i ferien. Mange av ungdommene dette gjaldt hadde, i tillegg til skolen, ekstrajobber for å støtte foreldrene sine eller for selv å kunne delta på aktiviteter som andre ungdommer. Det berørte meg veldig å se unge mennesker med livet foran seg, arbeide knallhardt for at familiene sine skulle få det bedre.

Gjennom sosionomutdanningen har vi diskutert fattigdom som et sosialt problem, og hva årsakene kan være til at mennesker havner i en slik livssituasjon. Nedsatt arbeidsevne, sykdom, nedgangstider i samfunnet o.l. har blitt diskutert, men da som regel sett fra et voksenperspektiv. Det å leve i en familie med vedvarende lav inntekt påvirker den voksne ansvarspersonen i aller høyeste grad, men dette går også sterkt ut over barn. De skal ikke behøve å «bli voksen for tidlig», selv om familien sliter økonomisk.

1.2 Relevans for sosialt arbeid

Et så omfattende sosialt problem som fattigdom, fører med seg mange ringvirkninger og utfordringer. Fattigdom er ikke et utbredt problem i Norge, sammenlignet med andre land (Harsløf & Seim, 2008). Dette påvirker likevel de det gjelder i stor grad, og spesielt barn. Som Ellingsen mfl. (2015) skriver i Sosialt arbeid – En grunnbok, er sosialt arbeid ikke bare på individ- og gruppenivå, men også på samfunnsnivå. Og

ikke minst foregår sosialt arbeid på flere arenaer. Dette fører til at sosialarbeidere vil møte fattigdom som et sosialt problem hos både individer, grupper og som et samfunnsproblem på flere arenaer (Ellingsen, Berg, Levin & Kleppe, 2015). I følge Bufdir (2018) vokser barnefattigdom mye raskere enn fattigdom blant voksne i Norge. Dette har store negative konsekvenser for barna her og nå, men også senere i livet. Barn som vokser opp i lavinntektsfamilier har større sannsynlighet for vedvarende lav inntekt når de blir voksne (Lorentzen & Nielsen, 2009). Andre konsekvenser som nevnes er frafall i skolen, livslange psykiske utfordringer og økonomiske problemer senere i livet (Bufdir, 2018).

1.3 Problemstilling

En problemstilling er med på å begrense temaet man først har bestemt seg for å undersøke. Spørsmålet som blir stilt skal ha et bestemt formål og være mest mulig presis. Problemstillingen skal, ifølge Dalland (2012) være: spennende, fruktbar og enkel. Med dette menes at problemstillingen skal vekke interesse både overfor leser og den som arbeider ut ifra denne problemstillingen. Den skal også være relevant for utdanningen og bidra til å gi ny forståelse og faglig utvikling. Avgrensning er viktig for at oppgaven ikke skal bli for stor, og at den faktisk besvarer det problemstillingen spør etter og ikke viker fra tema (Dalland, 2012).

Etter å ha valgt temaet barnefattigdom, ville jeg avgrense dette noe mer. Etter å ha søkt en del etter litteratur la jeg merke til at flere av artiklene hadde satt søkelys på innvandrere og fattigdom. Min problemstilling er derfor som følger:

«Hvilke utfordringer kan barn med innvandrerbakgrunn få av å vokse opp i en lavinntektsfamilie?»

Problemstillingen jeg har valgt til denne oppgaven er omfattende og kan ses på fra ulike perspektiver. Utfordringene kan for eksempel være psykiske eller gå på barnets utvikling som sosiale forhold, følelsen av tilhørighet eller deres videre forhold til økonomi.

1.3.1 Begrepsavklaring

Temaet barnefattigdom fører med seg en del ulike begreper som er med på å beskrive og forklare teorien i feltet. Derfor ser jeg på det som hensiktsmessig å foreta en avklaring ved noen av de begrepene som er gjennomgående i oppgaven.

Fattigdom blir i internasjonal sammenheng fordelt i to perspektiver, absolutt og relativ fattigdom. Absolutt fattigdom er når behov som mat, klær og bolig ikke blir møtt på et minimumsnivå. Ofte blir det å leve for under 1,90 dollar dagen, betegnet som en absolutt fattigdomsgrense. Relativ fattigdom går på sammenligningen med en forventet levestandard i et gitt samfunn (Sandbæk, 2013). I denne oppgaven blir fattigdom sett på som et relativt fenomen. Fattigdomsbegrepet har blitt diskutert og endret seg mye opp gjennom årene. En av de mest anerkjente måtene å forstå relativ fattigdom på, er:

“Individuals, families and groups in the population can be said to be in poverty when they lack the resources to obtain the types of diet, participate in the activities and have the living conditions and amenities which are customary, or are at least widely encouraged or approved, in the societies to which they belong”

– Townsend, 1979, s.31

Med andre ord er en person, familie eller gruppe fattig når den/de mangler ressurser til å opprettholde en vanlig levestandard i samfunnet den/de lever i. I tillegg til at den/de ikke kan delta på aktiviteter i samfunnet. Her er det ikke bare sett på basisbehovene som mat, klær, bolig o.l., men også de gjeldende velstandsnivåene og normene i samfunnet (Pettersen & Sletten, 2018). EU har valgt å sette grensen til 60 prosent av medianinntekten, mens OECD (Organisasjonen for økonomisk samarbeid og utvikling) har valgt en strammere grense med 50 prosent av medianinntekten som grense for fattigdom. (Hyggen, Brattbakk, & Borgeraas, 2018).

Barnefattigdom er et omdiskutert begrep både i Norge og internasjonalt ofte fordi det ikke er barna i seg selv som er fattige, men foreldrene deres. (Bufdir, 2015). I Norge benytter vi vanligvis 60 prosent av medianinntekten som fattigdomsgrense (Hyggen

et al., 2018). De siste 20 årene har fattigdom blant barn økt betraktelig i Norge. Barnefattigdom i et land hvor det generelt er høy levestandard, handler ikke kun om mangel på mat, klær og bolig. Barnas sosiale behov blir også høyt prioritert. Barn i lavinntektsfamilier får ofte ikke de samme mulighetene som resten av samfunnet til å delta på sosiale arenaer, bursdager eller aktiviteter for å møte jevnaldrende (Bufdir, 2018).

I denne oppgaven blir *innvandrerfamilier* betegnet som personer som tilhører familier hvor begge foreldre er født i et annet land og barna enten er født i Norge av innvandrerforeldre eller er født i et annet land, men innvandret til Norge med familien sin (Bhuller & Aaberge, 2010).

En familie blir beregnet som en *lavinntektsfamilie* når deres samlede inntekt, i gjennomsnitt de siste tre årene, er lavere enn 60% av medianinntekten. Variabler som spiller inn, kan være størrelsen på familien og sammensetning (Omholt, 2016). Studenter vil ikke bli medregnet her, siden dette blir sett på som en midlertidig situasjon som investerer i fremtiden. Deres inntekt er ofte basert på finansieringsordninger fra staten, og det blir derfor ikke definert som inntekt (Andersen et al. 2003).

1.4 Oppgavens oppbygging og struktur

Denne oppgaven er delt inn i fem kapitler. Etter innledningen i kapittel 1, kommer kapittel 2 som redegjør for hvilken metode som ble valgt og hvordan jobben med å samle inn data til oppgaven ble gjort. I kapittel 3 presenteres generell teori om blant annet barnefattigdom i en norsk kontekst, nærmiljøets påvirkning på barn i lavinntektsfamilier og hvordan fattigdom går i arv. Videre i kapittel 4 vil teorien bli døftet opp mot problemstillingen, med søkelys på utfordringer barnefattigdom har for innvandrerbarn, både i oppveksten og i voksenlivet. I kapittel 5 presenteres til slutt de funnene som ble gjort i oppgaven basert på innsamlede data.

2.0 METODE

Metoden som blir valgt ut når noe skal undersøkes, er redskapet som brukes for å finne svar på en problemstilling. Hvilken metode som blir valgt, kan ha stor innvirkning på hvordan resultatet blir. Den valgte metoden brukes for å innhente data, med andre ord informasjonen som benyttes til undersøkelsen. Metode deles som oftest opp i kvantitative og kvalitative metoder. Kvantitative metoder egner seg best til undersøkelser hvor det er en fordel at svarene er målbare data. De kvalitative metodene undersøker i bredden og egner seg godt for å fange opp meningen og opplevelsen av noe som ikke lar seg måle eller tallfeste (Dalland, 2012).

2.1 Litteraturstudie

For å besvare problemstillingen ble det i denne oppgaven benyttet litteraturstudie. Litteratur er det problemstillingen skal drøftes i forhold til, og er den kunnskapen som oppgaven tar utgangspunktet i. I litteraturen på et felt, altså området som blir undersøkt, finnes det kunnskap om både teorier og undersøkelser som omhandler det angitte feltet. Det er ikke sikkert teoriene og undersøkelsene besvarer problemstillingen i sin helhet. Ved å finne litteratur som belyser flere sider av feltet kan problemstillingen likevel besvares (Dalland, 2012). Litteraturstudie tar, som alle andre fremgangsmåter innen forskning, utgangspunkt i en problemstilling, et forskningsspørsmål eller en hypotese. I stedet for å svare på problemstillingen ved å undersøke gjennom for eksempel intervju eller observasjon, besvares den ved søk i litteratur og tidligere forskning. Den innhentede litteraturen vurderes og evalueres, og kommer til slutt frem til en konklusjon. Denne fremgangsmåten for undersøkelser er viktig fordi de prøver å oppsummere og sammenligne forskningen på et gitt felt (Aveyard, 2019).

2.1.1 Søk av data

På grunn av oppgavens omfang og restriksjonene som følge av covid-19, har søket etter litteratur i hovedsak foregått på nett. Som hovedsøkemonitor har jeg valgt å bruke Oria. Oria er en database for bøker, artikler og tidsskrifter som universitetsbiblioteket har tilgjengelig. For engelske artikler valgte jeg å bruke en annen søkemonitor, nemlig Google Scholar. For å gjøre søkeprosessen mer

systematisk, satte jeg opp noen kriterier for litteraturen: Litteraturen bør helst ta for seg situasjonen i Norge eller andre vestlige velferdsstater. Siden fattigdom blir sett på fra forskjellige perspektiver, ser jeg det som viktig at teorien jeg studerer tar utgangspunkt i land hvor fattigdom blir sett på som et relativt fenomen. Litteraturen bør også ha søkelys på barn eller familier, og deres utfordringer ved å leve i fattigdom. Dette fordi problemstillingen min spesifikt tar for seg barn i lavinntektsfamilier, det vil derfor være mest relevant å se på utfordringene de opplever som vanskeligst. For å finne artikler som oppfylte disse kravene benyttet jeg de norske søkeordene «fattigdom», «barn» og «Norge». For engelske artikler brukte jeg søkeordene «Children», «poverty» og «welfare».

Ved å benytte meg av søkeordene fant jeg blant annet boken «Barnefattigdom» (2009), med Tone Fløtten som redaktør. Boken til Fløtten brukte jeg for å få en innføring i temaet. Også boken «Fattigdommens dynamikk: Perspektiver på marginalisering i det norske samfunnet» (2008) av Ivan Harsløf og Sissel Seim, ga en god oversikt over hvilke grupper som rammes av fattigdom. Rapporten «Snakk om fattigdom» til Kirkens Bymisjon (2019) gir et innblikk i hvordan det er å være barn som vokser opp i en lavinntektsfamilie. Artikkelen til Pettersen og Sletten (2018), Aalaei (2017) og Sandbæk (2013) tar alle for seg utfordringer ved barnefattigdom i Norge, mens Harju og Thorød (2011) ser på situasjonen både i Norge og Sverige.

2.1.2 Kildekritikk

Fordelen med å gjøre litteraturstudie er at man på relativt kort tid kan opparbeide seg mye kunnskap om et tema. Utvelgelsen av kilder har pågått gjennom hele prosessen, for å sikre at kildene dekker kravene. Dette er et felt hvor det historisk sett ikke har blitt gjennomført store mengder forskning. Til gjengjeld er forskningen som er gjort på feltet relativt ny, og det meste av litteraturen til denne oppgaven er fra de siste 10-15 årene. På den andre siden hindrer dette meg i å se utviklingen i utfordringene ved barnefattigdom, ut over denne tidsperioden. Jeg har også fått anbefalt mye av litteraturen av sosionomer fra fagfeltet, men også fra andre studenter. Dette kan ha påvirket vinkling oppgaven har fått og hvilken litteratur som har blitt med eller valgt bort.

3.0 TEORI

Det vil i dette kapitlet bli presentert generell teori om barnefattigdom, mens jeg i neste kapittel vil drøfte mer spesifikt knyttet til barn med innvandrerbakgrunn. Kapitlet starter med en kort innføring i barnefattigdom i en norsk kontekst og hvilke grunnleggende behov som bør ligge til grunn for en akseptabel levestandard. Deretter presenteres de forskjellige utfordringene som ut ifra teorien virker å ha mest innvirkning på barn som vokser opp i lavinntektsfamilier.

3.1 Barnefattigdom i norsk kontekst

Fattigdom er et sosialt problem som er en realitet i store deler av verden. Kriser som for eksempel krig, klima og pandemier er fattigdomsskapende ikke bare i andre land, men også i Norge. I et internasjonalt perspektiv kan fattigdommen vi ser i Norge være marginal. Uavhengig av hvilken måte som blir benyttet for å måle fattigdom, er Norge et av de landene hvor det forekommer færrest fattige innbyggere (Harsløf & Seim, 2008).

De barna som er mest utsatt for å vokse opp i lavinntektsfamilier i Norge er de som vokser opp med enslige forsørgere, hvor foreldrene har svak tilknytning til arbeidsmarkedet, eller hvor foreldrene er ufaglærte eller har lav utdanning. Barn med foreldrene som mottar ytelser fra NAV over lang tid, er også veldig utsatt for å vokse opp i fattigdom. I tillegg til familier med mange barn eller hvor familien har innvandrerbakgrunn (Nadim & Saloen, 2009).

Fattigdom fører ofte med seg stigmatisering. I følge Goffman, gjengitt i Tøssebro og Berg (2015), er stigmatisering både de negative egenskaper som blir gitt til noen, og den sosiale barrieren som blir skapt av dette. Stigma påvirker samspillet mellom mennesker, og kan skape sosial avstand (Goffman, gjengitt i Tøssebro & Berg, 2015). Den eller de som blir stigmatiserte blir oppfattet som et medlem av en kategori, ikke som en unik person eller gruppe (Skytte & Kjærum, 2008).

3.2 Grunnleggende behov for akseptabel levestandard

FNs Barnekonvensjon artikkel 27, handler om at nok mat, klær og bolig er avgjørende nødvendigheter for en akseptabel levestandard (FN, 1989). Det er derimot ikke

fraværet av dette som karakteriserer barna i mange av studiene om barnefattigdom i Norge og andre vestlige land. De aller fleste har både et fast sted å bo, mat på bordet og klær i skuffen. I tidligere forskning og i den offentlige debatten som tar for seg situasjonen i Norge, er det to hovedpunkter som blir trukket frem: Det første punktet gjelder utfordringene ved at barn i lavinntektsfamilier ikke får muligheten til sosial deltakelse. Dette kan være gjennom fritidsaktiviteter eller at de ikke får samme mulighetene til for eksempel utdanning. Selv om dette tidligere har vært et viktig tema når det gjelder barnefattigdommen i Norge, er det nå et annet punkt som opptar forskningen. Mange barn bekymrer seg fortsatt for at de mest grunnleggende behovene ikke blir dekt. Bekymringene er knyttet til det generelle behovet for mat, klær og bolig. Dette beskriver Harju og Thorød (2011) som et av sine viktigste funn i sin studie, «Child Poverty in a Scandinavian Welfare Context - From Children's Point of View» (Harju & Thorød, 2011).

3.2.1 Mat

For en del barn som vokser opp i lavinntektsfamilier er mat en stor utfordring. Både mangelen på mat, men også få felles måltider sammen med familien og press knyttet til å kjøpe mat sammen med venner. Harju og Thorød (2011) mener det er vanskelig for barna å skjule at de har lite mat når det er forventet å ta med seg egen matpakke i barnehagen og på skolen. Flere av barna som bidro i rapporten «Snakk om fattigdom», forteller at de svært sjeldent spiste frokost eller hadde med seg matpakke til lunsj på skolen. De forteller også at de spiste mange måltider alene, og at middagene ofte besto av ris eller suppe (Kirkens Bymisjon, 2019). Når barna på ungdomsskolen og videregående får muligheten til å kjøpe mat i kantina, byr dette også på utfordringer. Barna bruker derfor ofte sine egne lommepenger til både matpakke og mat i kantina og tar derfor bort et av foreldrenes ansvarsområder og legger det på seg selv (Harju & Thorød, 2011).

3.2.2 Klær

For barn handler klær mye om identitet og status. Noen barn ønsker seg klær som ikke har hull, mens andre vil ha de «riktige» klærne slik at de kan passe inn med jevnaldrende. Flere har også opplevd mobbing på grunn av at de har klær som ikke passer eller «feil type» klær. Dette blir for mange barn et symbol på fattigdom og fører

med seg stigma og ekskludering (Harju & Thorød, 2011). På ungdomsskolen blir belastningen med å ha de «riktige» klærne enda større. For noen barn blir presset så stort at de tyr til kriminelle handlinger for å passe inn (Kirkens Bymisjon, 2019).

3.2.3 Bolig

De fleste familier i Norge har en stabil bosituasjon, og bor i et nabolag eller samfunn de føler seg trygge i. Men for noen av barna som vokser opp i lavinntektsfamilier er det mye bekymring rundt bosituasjonen. Dette kan komme av at familien må flytte mye eller at det ligger en reell frykt om at dette kommer til å skje på et tidspunkt. I Norden står det å eie bolig sterkt, og for noen barn er deres største ønske å få tak i penger for å hjelpe foreldrene med å kjøpe hus. Barna uttrykker også at den bekymringen de bærer på angående bosituasjonen, gjør det vanskelig å konsentrere seg på skolen (Harju & Thorød, 2011). Lavinntektsfamilier som har levd i fattigdom over mange år har også mindre mulighet for å kjøpe seg eget hus. Forskningen tyder på at desto lengre en familie er fattig, desto mindre sannsynlighet er det for at de får kjøpt sin egen bolig. Det er også større sannsynlighet for at barna ikke har egne soverom (Sandbæk, 2013).

3.3 Utfordringer ved å vokse opp i en lavinntektsfamilie

Det kan være mange utfordringer ved å vokse opp i lavinntektsfamilier. Barn er bevisste på familiens økonomiske situasjon fra tidlig alder. Dette blir fort en bekymring som blir større ettersom barna blir eldre (Kirkens Bymisjon, 2019). Her presenteres noen av de utfordringene som kom tydeligst frem i forskningen.

3.3.1 Nærmiljø og nettverk

Som barn tilbringer man store deler av tiden i nærmiljøet sitt. Dagene blir tilbrakt på nærskolen, og aktiviteter etter skoletid skjer også nærme hjemmet. Derfor er nettverk og lokalmiljø ofte avgjørende for om barn i lavinntektsfamilier ser på seg selv som fattige eller ikke (Pettersen & Sletten, 2018). Det kan ikke sies at det finnes en «fattigdomskultur» i Norge, men dette betyr ikke at bosted er uvesentlig. Det nærmeste nabolaget barnet vokser opp i, vil være viktig for hvilken type nettverk barna får når de blir eldre (Lorentzen & Nielsen, 2009).

Barn med innvandrerbakgrunn har som regel mindre familiære nettverk i Norge enn majoritetsbarn. Dette medfører at familien alene må sørge for alt barnet trenger ut ifra familiens begrensede ressurser og velferdsordninger. Disse barna lever ofte i mer synlig fattigdom enn barn fra etnisk norske lavinntektsfamilier. Etnisk norske lavinntektsfamilier har oftere større nettverk og familie som kan lette litt på «presset», enn lavinntektsfamilier med innvandrerbakgrunn. Dette kan føre til at barna ikke opplever seg selv som fattig, fordi de kan dra på ferie og få en ny genser av besteforeldre eller andre i nettverket (Harju & Thorød, 2011). Barn som lever i fattigdom, er i større grad avhengig av personer utenfor kjernefamilien. Dette kan være en av foreldrenes venner, besteforeldre eller en lærer som gjør det lettere å leve i fattigdommen. Enten om det gjelder å få et par nye joggesko, bli tatt med på kino eller å få låne utstyr til klasseturer (Kirkens Bymisjon, 2019). Personlige nettverk er for mange en stor ressurs. Bourdieu kaller dette for sosial kapital. Disse relasjonene til andre i nettverket skaper forpliktelser og anerkjennelse. Dette fører til mulig tilgang på ressurser som informasjon, arbeid eller andre goder som man ikke hadde fått mulighet til utenfor sitt personlige, sosiale nettverk. Personlige, sosiale nettverk er produktet av investert tid og ressurser, og må være gjensidig fra partene. For å ivareta nettverk kreves stadig større økonomiske investeringer. Det kan derfor tenkes at man ved lav sosial kapital går glipp av muligheter til også å opparbeide seg økonomisk kapital. Økonomisk kapital beskriver Bourdieu som å ha god økonomi, bolig og andre materielle goder (Harsløf & Seim, 2008).

I studien til Pettersen og Sletten (2018) viser det seg at de barna som bor i rike bydeler men er en del av en lavinntektsfamilie, oppgir dobbelt så ofte at de føler seg fattig, enn barn som vokser opp i fattige bydeler. Barn som vokser opp i lavinntektsfamilier oppgir sjeldnere at deres familie sliter økonomisk, når omgivelsene de bor i også er fattige (Pettersen & Sletten, 2018). En mulig forklaring på dette er at lavinntektsfamilier oftere er vant til en lavere levestandard og derfor ikke opplever så mye av den subjektive fattigdommen (Sandbæk, 2013). I de bydelene hvor det er størst tetthet av lavinntektsfamilier, er det også størst tetthet av innvandrerfamilier. Det er barn med innvandrerbakgrunn som sjeldnest rapporterer om subjektiv fattigdom (Pettersen & Sletten, 2018).

Kirkens Bymisjon (2019) skriver at barn i lavinntektsfamilier ikke kun ser på det som negativt å bo i «fattigblokka». De forteller om en fellesskapsfølelse ved å bo i slike nabolag og føler i tillegg mindre økonomisk press da det er flere i samme situasjon. Har disse barna derimot måtte oppholde seg utenfor «sitt område», følte de mer på stigma rundt sin egen situasjon (Kirkens Bymisjon, 2019). Ifølge Pettersen & Sletten (2018) kan det virke som om barn fra innvandrerfamilier som i tillegg har vedvarende lav inntekt, sammenligner seg sjeldnere med barn fra andre type familier. Barna med innvandrerbakgrunn ser allerede på seg selv som annerledes, og sammenligner seg kanskje heller med andre barn de ser på som lik seg selv. Dette er ofte andre barn med innvandrerbakgrunn som i likhet med seg selv også vokser opp i lavinntektsfamilier.

3.3.2 Barn som tar ansvar

Barn er ofte bevisste på familien sin situasjon allerede i barneskolealder. Følelsen av stigma og utenforskap blir derimot mer fremtredende i ungdomsskolealder. Noen foreldre er flinke til å skjule overfor barna at de er fattige. De finner på aktiviteter med barna som ikke koster mye og setter barna først slik at de ikke skal føle seg utenfor. Dette gjør at barna ikke føler det samme ansvaret i hverdagen, som de barna som ikke har så kreative/ressurssterke foreldre (Kirkens Bymisjon, 2019).

Barn opparbeider seg strategier for å håndtere begrensningene fattigdommen fører med seg. Harju og Thorød (2011) beskriver at barn benytter seg av proaktive og reaktive strategier for å håndtere sin egen situasjon. De reaktive strategiene går ut på at barn som lever i lavinntektsfamilier tilpasser seg levestandarden som familien er i, og prøver å akseptere den. Barn oppfatter mye, og ønsker ikke å legge mer press på foreldrene sine enn de allerede har. En strategi er «å klare seg uten» for eksempel ved at barnet ønsker å være med på en aktivitet etter skolen, men unngår å si det til foreldrene slik at de ikke skal få dårlig samvittighet når de må si nei. De tar mye hensyn til foreldrenes følelser, og er villige til å ofre mye for foreldrene sine. Denne strategien blir gjerne brukt av yngre barn (Harju & Thorød, 2011).

De proaktive strategiene blir ofte brukt av eldre barn. De ønsker å bidra til endring i sin egen og/eller familiens situasjon. Dette kan for eksempel innebære at barna bruker

egne penger på klær eller aktiviteter til seg selv, eller at de kjøper mat og andre varer som familien trenger ved å bruke egne penger. Dette er et ansvar som det er forventet at foreldrene tar, men som barna tar på seg for å lette på den allerede trange livssituasjonen. Ungdommene kan lettere få tak i større summer penger gjennom for eksempel deltidsjobber, lån fra venner eller studiestøtte for å bidra til familieøkonomien. Dette er i hovedsak penger som barna skal bruke på seg selv, men som ofte ender opp med å bli brukt for å dekke resten av familiens behov. Det store ansvaret barna tar for familieøkonomien, strekker strikken veldig på hva det vil si å være barn. Uavhengig av hvilken strategi barna arbeider etter, er målet det samme: beskytte seg selv og familien sin fra begrensningene ved å leve i fattigdom (Harju & Thorød, 2011).

3.3.3 Sosiale arenaer og organisert aktivitet

Barn som vokser opp i lavinntektsfamilier har ofte livsforhold som er preget av stress, diskriminering, svekket helse, sosial eksklusjon og utilstrekkelig levestandard. Dette hindrer dem blant annet i å delta i fritidsaktiviteter som kunne gitt dem en pause fra belastningene fattigdommen fører med seg (Aalaei, 2017). Fritidsaktiviteter er for mange en arena hvor de føler seg akseptert og som en del av majoriteten. Dessverre er det også det første som forsvinner når foreldrene får problemer med å betale kontingenter og/eller utstyr (Kirkens Bymisjon, 2019). Regjeringen ønsker at alle barn, uavhengig av foreldrenes økonomiske situasjon skal få delta på minst én fritidsaktivitet sammen med andre barn (Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet, 2015).

Sosiale arenaer, slik som skolen og fritidsaktiviteter, er avgjørende for utviklingen av barnas sosiale ferdigheter. Generelt liker barn å gå på skolen, særlig de yngste. Her får de lære, leke og være sosiale med andre barn. Denne optimismen med tanke på skolen avtar noe når barna blir eldre. Barna føler større ansvar for familien desto eldre de blir. I noen tilfeller fører dette til at noen barn slutter helt på videregående skole. Enten fordi stress og angstrelaterte følelser som følge av familiens situasjon gjør at de ikke klarer å konsentrere seg på skolen, eller at de føler de må arbeide for å bidra til familiens økonomi (Harju & Thorød, 2011). Også aktiviteter som klassesaker og avslutninger på skolen kan oppleves som belastende, mye fordi det blir forventet at barna får med lommepenger eller betaler for deler av turen (Kirkens Bymisjon, 2019).

Barn fra lavinntektsfamilier har større risiko for å bli ekskludert fra sosiale sammenhenger og/eller mobbet, grunnet stigmaet rundt det å være fattig. Dette kan igjen bidra til at barna ikke får ut sitt fulle potensial på skolen (Harju & Thorød, 2011).

3.3.4 Voksenlivet og fremtiden

Fattigdom går ofte i arv, og dette er et område som det har blitt satt mer søkelys på i senere tid. Sosial arv er ikke genetisk, men kan overføres mellom generasjoner gjennom holdninger, verdier, kulturelle faktorer og økonomiske vilkår. Som tidligere nevnt har familier hvor en eller flere av forsørgerne mottar sosialstønad eller andre ytelser fra NAV, større risiko for å ha vedvarende lav inntekt (Lorentzen & Nielsen, 2009). Ifølge Lorentzen & Nielsen (2009), er det minst fire mulige forklaringer på hvorfor barn av sosialhjelpsmottakere oftere blir sosialhjelpsmottakere selv når de blir voksne. Det første er at barn som vokser opp med at en eller begge av foreldrene mottar sosialhjelp, ofte ser på dette som en inntektskilde på lik linje med arbeidsinntekt. En annen forklaring kan være at disse barna også har mer kunnskap om hvordan sosialhjelpssystemet fungerer, og derfor har en lavere terskel for å ta kontakt med NAV. Den tredje relaterte forklaringen kan være at foreldre som mottar sosialhjelp, er i lite eller varierende kontakt med arbeidsmarkedet. Dette kan være med på å gi barna redusert tilgang til jobbmuligheter, mindre kjennskap til søkeprosesser og arbeidslivets krav og forventninger (Page, gjengitt i Lorentzen & Nielsen, 2009). Den siste forklaringen Lorentzen og Nielsen (2009) trekker frem fra tidligere forskning, er den direkte konsekvensen av at barn vokser opp med foreldre som er sosialhjelpsmottakere. De begrensede økonomiske midlene fører til at foreldrene i mindre grad kan investere i humankapital hos sine egne barn. Dette kan for eksempel gjelde økonomisk støtte når barna tar utdanning (Stenberg, gjengitt i Lorentzen & Nielsen, 2009). Sosialhjelp, men også andre ytelser fra NAV, kan fungere som en fattigdomsfelle om man må benytte seg av dem over lang tid. For foreldrene som mottar ytelser øker dermed mangelen på overskudd, og de blir slitne av den økonomiske uforutsigbarheten. Dette kan videre føre til at barna blir påvirket av foreldrenes bekymringer og føre til sosial arv (Hjelmtveit, 2013).

Det er i barndommen grunnlaget for det videre voksenlivet starter. For barn som har vokst opp i lavinntektsfamilier er det ekstra utfordrende knyttet til økonomien videre i

livet. De færreste har gode eksempler på hvordan man skal styre egen økonomi (Kirkens Bymisjon, 2019). Når stresset ved at familien er fattig gjør at barna ikke klarer å fullføre skolen, blir det vanskeligere å ta utdanning og å få godt betalte jobber senere i livet. Med andre ord, barn som skiller seg ut fra majoriteten bærer på en belastning her og nå, som samtidig kan gjøre det vanskeligere for dem i fremtiden (Pettersen & Sletten, 2018).

4.0 DRØFTING

I dette kapitlet vil jeg drøfte teorien knyttet til utfordringer barn kan møte som følge av å vokse opp i lavinntektsfamilier, både i barndommen og videre som voksne. Drøftingen vil ta utgangspunkt i barn med innvandrerbakgrunn og hvilke utfordringer som er spesielt knyttet til disse barna.

4.1 Utfordringer ved at barn tar ansvar

Barn som vokser opp i lavinntektsfamilier tar mye ansvar overfor seg selv og resten av familien sin. Disse barna prøver så godt de kan å skjule fattigdommen. Dette kan påvirke barna negativt og få konsekvenser senere.

4.1.1 *Reaktive strategier*

Selv om det er foreldrene som skal ta bekymringene fattigdommen fører med seg og heller verne barna, kan det virke som at noen foreldre ikke klarer dette. Det skal ikke være nødvendig for barn å finne strategier selv på hvordan de skal håndtere en situasjon som de overhodet ikke har kontroll over. Om foreldrene for eksempel har vært på flukt, eller utvandret fra et land hvor det var dårlige forutsetninger for familien, ønsker ikke barna at foreldrene skal oppleve mer motgang enn de allerede har gjort. Mange av barna har motstridende følelser til sin egen situasjon: På den ene siden føler de seg takknemlig for at foreldrene tok risikoen og flyktet eller emigrerte fra deres hjemland, i håp om et bedre liv. På den andre siden er det ofte utfordrende å være annerledes. Stigmatisering og ekskludering av jevnaldrende og samfunnet ellers, både fordi barna er innvandrere og fattige. For barna sin del kan det da virke som den enkleste løsningen er å velge en reaktiv strategi om å akseptere situasjonen og prøve å «leve med fattigdommen». Her kan det også tenkes at de barna som aksepterer fattigdommen, gjør denne til en del av sin identitet. Barna som også identifiserer seg med å være innvandrer, vil disse identitetene kanskje smelte sammen. Dette vil i så fall ha en konsekvens med tanke på å komme seg ut av fattigdommen. Om barna ser på seg selv som fattig innvandrer, kan det være de føler at de mister identiteten sin om de ikke lengre er fattige.

4.1.2 Proaktive strategier

Barn med innvandrerbakgrunn har foreldre som kan ha risikert mye for at familien skal få et bedre liv. Som tidligere nevnt bruker barn som vokser opp i lavinntektsfamilier mye energi på å skjule hvordan fattigdommen påvirker dem, både for foreldrene og resten av samfunnet. For disse familiene er det ikke bare fattigdommen som er belastende, det er også aspektet ved å være en minoritet. Det kan derfor tenkes at barn med innvandrerbakgrunn heller velger en proaktiv strategi for ikke bare å bidra til familiene sine, men også for at de selv ønsker å ta muligheten om å få et bedre liv. Siden konteksten kunne vært en helt annen om de hadde blitt i landene de emigrerte fra, kan det tenkes at barn med innvandrerbakgrunn ikke vil ta den muligheten for gitt. De fleste barn som vokser opp i lavinntektsfamilier ønsker ikke å påføre foreldrene mer stress og bekymringer en de allerede har. De viser stor omtanke og empati ovenfor foreldrene, og ønsker å bidra i familien enten ved å jobbe eller hjelpe til på andre måter. Det kan også tenkes at barn opparbeider seg en slags motstandskraft ved å vokse opp i lavinntektsfamilier. Siden de selv har vokst opp i en lavinntektsfamilie, ønsker de ikke at deres fremtidige barn skal gå igjennom det samme. Derfor vil de å være med på å endre sin egen situasjon slik at de kommer seg ut av fattigdommen.

4.2 utfordringer ved sosiale arenaer og stigma

Barn som vokser opp i lavinntektsfamilier opplever ofte stress, diskriminering og sosial eksklusjon (Aalaei, 2017). For barn som vokser opp i lavinntektsfamilier kan fritidsaktiviteter og andre sosiale arenaer være et fristed i hverdagen.

4.2.1 Sosiale arenaer

Fritidsaktiviteter blir beskrevet som et fristed for barn som vokser opp i lavinntektsfamilier (Kirkens Bymisjon, 2019). For eksempel kan fotball, ski, speideren eller korps være en sosial arena hvor barn kan møte jevnaldrende som deler en felles interesse. Det finnes også aktiviteter i regi av menigheter og trossamfunn. Majoriteten av barn i Norge er med på fritidsaktiviteter, og det kan tenkes at de i mindre grad benytter seg av religiøse fellesskap som sosial arena. Dette kan være en lite benyttet mulighet til å være en del av et sosialt fellesskap for noen barn som vokser opp i lavinntektsfamilier. Det er sjelden økonomiske krav for å være medlem av religion- og

livssynssamfunn. Derfor kan dette være en arena hvor barn kan delta, uavhengig av økonomisk situasjon eller etnisk bakgrunn.

Fritidsaktiviteter er i hovedsak noe positivt, men for noen blir dette bare enda en arena hvor fattigdommen skinner igjennom. Det er ofte press om å ha riktig utstyr, dra på cuper og treningsleirer i tillegg til å betale den månedlige kontingenten. Dette blir derfor enda en belastning på barna, som benytter seg av enten en reaktiv strategi om å «klare seg uten» og sier de ikke vil være med. Eller en mer proaktiv strategi hvor de får seg en deltidsjobb eller låner penger av noen i nettverket sitt, for å betale kontingenten. Barn har rett på fritid, og dette er kanskje spesielt viktig for barn med innvandrerbakgrunn som vokser opp i lavinntektsfamilier fordi en viktig del av det å bli integrert foregår på slike sosiale arenaer.

4.2.2 Dobbelt stigma

Det er knyttet mye stigma rundt det å leve i fattigdom, samtidig som det er knyttet stigma til det å være innvandrer. Ett av disse stigmaene hadde vært utfordrende nok å leve med i seg selv, men for disse barna kan det doble stigmaet skape store utfordringer. Når en blir tildelt negative egenskaper over lengre tid kan man etter hvert tro at disse egenskapene er virkelige og en del av en selv. Dette kommer som et produkt av hva resten av samfunnet forbinder med det å være et fattig barn med innvandrerbakgrunn. Det kan tenkes at barn lettere påvirkes av dette enn voksne, og derfor også raskere tar til seg stigmabelagte egenskaper. Dette kan bli farlig for barnas eget selvbilde og identitetssyn med tanke på at de setter en merkelapp på seg selv, som ikke er realiteten. Om barn med innvandrerbakgrunn identifiserer seg med stigmaet rundt deres situasjon, er det ikke usannsynlig at dette kan ha påvirkning på om barnet kommer seg ut av fattigdommen. Om barnet tenker at «slik er det bare» og ser på sin egen situasjon som livslang, vil de heller ikke se mulighetene for å endre på sin egen situasjon.

4.3 Utfordringer ved nærmiljø og sosialt nettverk

I større byer i Norge har det oppstått noen bydeler eller områder hvor det er større tetthet av lavinntektsfamilier, og familier med innvandrerbakgrunn (Pettersen &

Sletten, 2018). I nærmiljøene til barn bygges mange sosiale nettverk som kan være viktige, ikke bare for barnas nåværende situasjon, men også for fremtiden.

4.3.1 Omgivelsesenes effekt

Områder som er preget av fattigdom er ofte også preget av innvandring. Disse områdene kan bli oppfattet som dårligere steder å bo, på grunn av stigmaet som omhandler menneskene som bor der. Den negative holdningen disse områdene har fått kan også omhandle kvaliteten på skolene, fritidsaktivitetene og husene som er i området. For barn med innvandrerbakgrunn som vokser opp i lavinntektsfamilier trenger dette derimot ikke kun være noe negativt. Det kan nemlig være en god ting å bo i områder hvor det også bor andre i samme situasjon. Stigmaet rundt det å være fattig og innvandrer føles ikke så sterkt når man kan være en del av majoriteten i nærområdet. Dette fører til en trygghetsfølelse for barna som de kanskje ellers ikke føler på. Barn med innvandrerbakgrunn som vokser opp i lavinntektsfamilier er bevisste på at de bor i et fattig område, og ser på det som et slags friområde. Her blir de ikke dømt eller stigmatisert på grunn av dårlig økonomi, utseende eller klær. Dette betyr ikke at barna ikke har andre utfordringer knyttet til fattigdommen, men at de som barn ikke opplever det å bo i et fattigere område som en utfordring.

Barn som derimot vokser opp i områder hvor levestandarden er høy, føler oftere på subjektiv fattigdom. Disse barna sammenligner seg med barn som har mange materielle goder og får delta på flere sosiale arenaer (Pettersen & Sletten, 2018). For barn som vokser opp i en lavinntektsfamilie kan dette bli en større utfordring ved at de oftere føler seg annerledes. Siden den sosiokulturelle forskjellen er tydeligere, blir dette også en merbelastning for disse barna. Selv om barn med innvandrerbakgrunn føler seg mer akseptert ved å bo i fattige områder, er det positive sider ved å bo i rikere bydeler. Det kan tenkes at i rikere bydeler er det høyere grad av utdanning og arbeid blant innbyggerne. I tillegg vil det kanskje også være flere fritidsaktiviteter for barn, siden flere familier har økonomi til at barna går på flere aktiviteter samtidig. Dette kan være med på å bygge sosial kapital hos lavinntektsfamilier med innvandrerbakgrunn. For selv om kanskje ikke foreldrene har godt betalte jobber, bygges det kontakt med andre i nærområdet, gjennom barna. Kontakten kan knyttes gjennom foreldremøter, fotballtreninger eller andre arenaer hvor barn og voksne

deltar. At foreldrene har en høyere sosial kapital, vil igjen gi flere muligheter for barna. Dette kan være informasjon om jobber, utdanning eller stipendordninger. På denne måten vil barna ha flere muligheter til å selv skaffe seg personlige, sosiale nettverk og kanskje lettere komme seg ut av fattigdommen på egen hånd.

4.3.2 Familiært nettverk

I forhold til majoritetsbarn, har barn med innvandrerbakgrunn mindre familiært nettverk i Norge (Harju & Thorød, 2011). Dette trenger ikke å være en stor utfordring i seg selv. Mange majoritetsfamilier bor langt unna resten av slekten sin og får ikke bistand av dem til barnepass, ferieturer eller annen avlastning. Foreldrene må da dekke alle behov barnet har, både fysisk, psykisk og sosialt. For familier med vedvarende lav inntekt kan hjelp og støtte fra øvrig familie være en viktig faktor, for opplevelsen av subjektiv fattigdom. Innvandrerfamilier med vedvarende lav inntekt, har ikke i samme grad tilgang til denne støtten fordi resten av familien og slektninger kanskje selv er på flukt eller bor i andre land. Noe som kan bli en ekstra påkjenning for disse familiene. Barna må i stedet være mye hjemme på kvelder, helger og ferier, noe som krever at foreldrene må aktivisere barna mye av tiden de ikke er på skolen. Stort aktivitetskrav kan føre til økt stress blant foreldrene som kan smitte over på barna. Som tidligere nevnt fører fattigdom allerede med seg mange bekymringer for både barn og voksne i en familie. Derfor blir nabolaget og lokalsamfunnet kanskje ekstra viktig for de barna med innvandrerbakgrunn. Dette bidrar til en følelse av tilhørighet og samhold, noe som de ellers kunne fått i kontakt med familie og venner.

4.3.3 Sosial kapital

Selv om barn med innvandrerbakgrunn som bor i fattige bydeler har begrenset nettverk, betyr ikke dette at de er uten nettverk. Disse nettverkene er ofte til stor støtte for barnet som vokser opp i lavinntektsfamilier og består som regel av venner og andre fra nærområdet. På en annen side kan det også tenkes at nabolaget hindrer barn med innvandrerbakgrunn i å komme seg ut av fattigdommen. Innvandrerfamilier med vedvarende lav inntekt bor som tidligere nevnt i områder hvor de fleste er i samme situasjon som de selv. Derfor vil også det personlige, sosiale nettverket deres bestå av mennesker i samme situasjon. Muligheten for å knytte kontakter utenfor nettverket

minsker også når barna ikke har muligheten til å delta på sosiale arenaer utenfor nærområdet sitt.

De barna som ofte ikke kommer seg ut av fattigdommen som voksne, er gjerne de som har foreldre som har liten eller ingen tilknytning til arbeidslivet. Som innvandrer til et land er ofte språk en utfordring. Som det står i Tøssebro og Berg (2015), påpeker Bourdieu at det er det personlige, sosiale nettverket som i stor grad har innvirkning på hvilke muligheter man kan få i livet. For å få tilgang til disse mulighetene må man ha gode relasjoner og investere i nettverket (Tøssebro & Berg, 2015). For å opparbeide seg et sosialt nettverk hvor det finnes ressurser som kan være nyttig for å få jobb, er det å lære språk en viktig egenskap. Det er nytteløst å prøve å skaffe seg et nettverk som består av mennesker som kan gi deg muligheter videre i livet, om en ikke kan kommunisere med dem. God sosial kapital kan også bidra til at barna får flere muligheter senere i livet. For barn med innvandrerbakgrunn vil det være en lengre vei for å opparbeide seg sosial kapital, ofte knyttet til stigma og lite familiært nettverk. Det personlige, sosiale nettverket deres består i større grad av mennesker i samme situasjon, og det kan derfor oppstå et sosialt nettverk hvor det finnes få ressurser som kan hjelpe dem. Når fattigdommen kommer som enda et aspekt kan sosial kapital bli en ekstra stor utfordring å oppnå for disse barna.

4.4 utfordringer knyttet til fremtiden

Det finnes flere utfordringer ved å vokse opp i en lavinntektsfamilie når en ser på utsiktene for å komme seg ut av fattigdommen. Fremtiden kan være vanskelig å tenke på for mange når belastningene av fattigdommen kommer til uttrykk i barndommen.

4.4.1 Reproduksjon av sosial ulikhet

Fattigdom går i arv og det er vanskelig å bli kvitt merkelappen de får av å være barn med innvandrerbakgrunn som vokser opp i lavinntektsfamilier. Etter en barndom som kanskje er fylt av sosial ekskludering, usikker hverdag og mye ansvar i ung alder, er det ikke rart at dette vil prege deres voksne liv. Om et barn vokser opp i en lavinntektsfamilie er sannsynligheten dobbelt så stor for å droppe ut av videregående. Det er to hovedgrunner til at barn slutter på videregående skole, som følge av fattigdom. Den ene er at de pådrar seg stress og angstrelaterte følelser som de ikke

klarer, eller får hjelp til, å håndtere. Den andre er at ungdommene føler de må bidra med penger til familiene sine (Harju & Thorød, 2011). Barn med innvandrerbakgrunn kan ha dårligere forutsetninger for å fullføre videregående uten fattigdommen som aspekt. Språkutfordringer kan være en utfordring både for barnet selv og for foreldrene med tanke på å hjelpe med lekser. Mange av de som vokser opp i lavinntektsfamilier har også foreldre med lav utdanning, noe som kan føre til at barna ikke får den støtten de trenger med skolearbeidet.

Norge er et land hvor utdanning settes høyt hos store deler av befolkningen. Stort sett alle ungdommer begynner på videregående og en god del av disse tar også høyere utdanning eller fagbrev. Dette betyr at for de barna som har vokst opp i lavinntektsfamilier, er studentlivet det første møtet med å råde over egne midler. Når man beregner hvor mange som er fattige i Norge, ser man ofte bort i fra studenter. Dette begrunnes med at studiene er en midlertidig tilstand hvor man investerer i fremtiden. For barn som kommer fra lavinntektsfamilier er ofte ikke dette en midlertidig tilstand, det er en forlengelse av fattigdommen. I Norge har vi Lånekassen som gir studenter gunstige lån og stipend i studietiden. Det er foreløpig gjort lite forskning på akkurat dette området, men det kan tenkes at denne perioden kan være utfordrende for enkelte studenter som har vokst opp i lavinntektsfamilier. De har ofte bare hatt et forhold til økonomi, og det er at pengene ikke har strukket til. Det kan også være at de ikke hatt gode rollemodeller innen personlig økonomi som kunne lært de å håndtere penger på en god måte. Dette kan bli en utfordring å håndtere når de skal råde over sine egne midler.

Innvandrere er allerede overrepresenterte innenfor ytelser fra NAV og spesielt sosialstønad. Sosialstønad er som tidligere nevnt for noen en «fattigdomsfelle» (Hjelmtveit, 2013). Den sosiale ulikheten kan reproduseres hvis foreldrene ikke kommer seg ut av den vanskelige situasjonen, for eksempel på grunn av bekymringene de pådrar seg rundt den økonomiske usikkerheten. Noen barn klarer å komme seg ut av fattigdommen, men ikke alle. Om barna starter voksenlivet med liten kunnskap om økonomi i tillegg til et underskudd på motivasjon, kan sannsynligheten være stor for at barna vil føre med seg fattigdommen videre.

4.4.2 Veien ut i arbeid

Jobbmarkedet kan også være utfordrende for mennesker med innvandrerbakgrunn som har vokst opp i en lavinntektsfamilie. De har generelt mindre kunnskap om arbeidslivet og hvilke krav og søkeprosesser som forventes. Dette kan skyldes at foreldrene har hatt liten eller ingen tilknytning til arbeidsmarkedet i en lang periode. I tillegg kan det tenkes at mennesker med innvandrerbakgrunn har en lengre vei ut i arbeidslivet enn majoriteten av befolkningen, på grunn av forhåndsdomming og stigmatisering. Forhåndsdomming ved for eksempel utenlandske navn og utdanning fra ukjente skoler, kan være nok til at arbeidsgivere ikke vurderer deg til stillingen. Forventet forhåndsdomming kan medføre at mennesker med innvandrerbakgrunn også gir opp jobbsøking tidligere. Noe som er med på å underbygge de stigmatiserende holdningene om mennesker med innvandrerbakgrunn som lever i fattigdom. Disse menneskene kan hele livet forsøkt å motbevise de stigmatiserte egenskapene som samfunnet har tildelt dem. Diskrimineringen som foregår på arbeidsmarkedet, kan gjøre at disse menneskene begynner å identifisere seg med stigmaet og til slutt gir opp håpet om å få seg jobb. Det personlige, sosiale nettverket kan som tidligere nevnt også være en begrensning for å ta for eksempel utdanning. Det at mennesker med innvandrerbakgrunn ofte har et sosialt nettverk hvor det er få med utdanning, kan gjøre at de ikke er klar over at dette er en mulighet. Mulighetene som utdanning gi, kunne ha ført til at de hadde stilt sterkere i en ansettelsesprosess.

5.0 KONKLUSJON

Denne oppgaven ønsket å besvare problemstillingen «*Hvilke utfordringer kan barn med innvandrerbakgrunn få av å vokse opp i en lavinntektsfamilie?*». Gjennom oppgaven har det kommet frem flere utfordringer barn som vokser opp i lavinntektsfamilier kan møte, med et spesielt søkelys på barn med innvandrerbakgrunn.

Barn med innvandrerbakgrunn som vokser opp i lavinntektsfamilier er en sårbar del av befolkningen, som ofte blir påført et dobbelt stigma. Dette kan i verste fall være med på å gi dem lavere selvbilde, og hindre dem i å se på seg selv som en ressurs. Disse barna ser også ut til å ha utfordringer med å fullføre videregående skole. Det virke som dette kan skyldes stressrelaterte følelser rundt familiens situasjon eller ønsket om å bidra til familiens inntekt. Barna tar i noen tilfeller på seg ansvar som tilhører foreldrene, og tøyser dermed strikken om hva det vil si å være barn. En annen utfordring disse barna kan møte, er at de ofte har mindre sosial kapital enn majoritetsbarn. Konsekvensen av dette kan bli at barna forblir fattige også i voksen alder på grunn av dårligere tilgang på sosiale arenaer, jobber og utdanning.

Omgivelsene bestemmer mye av subjektiv fattigdom. Har barnet gode venner og støttende nærmiljø hvor det er liten sosial forskjell, kan dette bidra til å skjule følelsen av fattigdom. Det er ofte forbundet negativt stigma rundt nabolag og områder hvor det bor mennesker med innvandrerbakgrunn og vedvarende lav inntekt. For barn som vokser opp i disse områdene virker det derimot som om nabolaget er en god beskyttelsesfaktor. Her kan de vokse opp blant mennesker de sammenligner seg med og som ikke har stigmatiserende holdninger. Å vokse opp i en lavinntektsfamilie fører uansett med seg belastninger for barna det gjelder, og på en eller annen måte vil de ta på seg mer ansvar enn de behøver. Barn må få lov til å være barn. De må ikke glemmes selv om barna oppgir at de ikke føler mange negative konsekvenser ved å vokse opp i en lavinntektsfamilie.

REFERANSELISTE

- Aalaei, Y. (2017). Den gode barndom – også for barn i fattige familier? *Tidsskrift for familierett, arverett og barnevernrettslige spørsmål*, 15(03), 239-256.
doi:10.18261/issn.0809-9553-2017-03-05
- Andersen, A. S., Epland, J., Wennemo, T., & Aaberge, R. (2003). Økonomiske konjunkturer og fattigdom: En studie basert på norske inntektsdata, 1979-2000. *Tidsskrift for Velferdsforskning*, 2, 89-107.
- Aveyard, H. (2019). *Doing a literature review in health and social care: a practical guide* (4th ed.).
- Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet. (2015). *Barn som lever i fattigdom* Retrieved from https://www.regjeringen.no/contentassets/ff601d1ab03d4f2dad1e86e706dc4fd3/barn-som-lever-i-fattigdom_q-1230-b.pdf
- Bhuller, M., & Aaberge, R. (2010). Økonomisk fattigdom blant innvandrere. *Søkelys på arbeidslivet*(04), 263-289.
- Buudir. (2015). *Barn som lever i fattigdom : Regjeringens strategi (2015-2017)*.
- Buudir. (2018). Barn i lavinntektsfamilier. Retrieved from https://buudir.no/Familie/Fattigdom/Ny_Barnefattigdom_i_Norge/
(17.03.2020)
- Dalland, O. (2012). *Metode og oppgaveskriving* (5. utgave). Oslo: Gyldendal Akademiske.
- Ellingsen, I. T., Berg, B., Levin, I., & Kleppe, L. C. (Eds.). (2015). *Sosialt arbeid : en grunnbok*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Fløtten, T. (2009). *Barnefattigdom*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- FN. (1989). *Barnekonvensjonen*. Retrieved from <https://www.fn.no/Om-FN/Avtaler/Menneskerettigheter/Barnekonvensjonen> (02.04.2020)
- Harju, A., & Thorød, A. (2011). Child Poverty in a Scandinavian Welfare Context— From Children's Point of View. *The official Journal of the International Society for Child Indicators*, 4(2), 283-299. doi:10.1007/s12187-010-9092-0
- Harsløf, I., & Seim, S. (Eds.). (2008). *Fattigdommens dynamikk : perspektiver på marginalisering i det norske samfunnet*. Oslo: Universitetsforl.

- Hjelmtveit, V. (2013). Langvarig økonomisk sosialhjelp i barnefamilier: fattigdomsfelle for foreldre og barn? In I. Harsløf & S. Seim (Eds.), *Fattigdommens dynamikk: Perspektiv på marginalisering i det norske samfunnet* (Vol. 3, pp. 148-170). Oslo: Universitetsforlaget.
- Hyggen, C., Brattbakk, I., & Borgeraas, E. (2018). *Muligheter og hindringer for barn i lavinntektsfamilier* (11). Retrieved from <http://www.hioa.no/Om-OsloMet/Senter-for-velferds-og-arbeidslivsforskning/NOVA/Publikasjoner/Rapporter/2018/Muligheter-og-hindringer-for-barn-i-lavinntektsfamilier> (12.03.2020)
- Kirkens Bymisjon. (2019). Snakk om fattigdom. Retrieved from https://kirkensbymisjon.no/content/uploads/2019/12/Upload_20191213-091440.pdf (03.02.2020)
- Lorentzen, T., & Nielsen, R. a. (2009). Går fattigdom i arv? In T. Fløtten (Ed.), *Barnefattigdom* (pp. 119-139). Oslo: Gyldendal Akademiske.
- Nadim, M., & Saloen, T. (2009). Barnefattigdom i et nordisk perspektiv. In T. Fløtten (Ed.), *Barnefattigdom* (pp. 71-91). Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.
- Omholt, E. L. (2016). *Økonomi og levekår for ulike inntektsgrupper 2016*. (2016/30). Retrieved from https://www.ssb.no/inntekt-og-forbruk/artikler-og-publikasjoner/_attachment/281093?_ts=157f60210a8 (25.03.2020)
- Pettersen, O. M., & Sletten, S. A. (2018). Å ha lite der de fleste har mye. *Tidsskrift for Ungdomsforskning*, 18(2), 130-170.
- Sandbæk, M. (2013). Child Poverty in a Rich Welfare State. *Child Indicators Research*, 6(1), 53-69. doi:10.1007/s12187-012-9157-3
- Skytte, M., & Kjærum, H. (2008). *Etniske minoritetsfamilier og sosialt arbeid* (2. utgave). Oslo: Gyldendal akademisk.
- Townsend, P. (1979). *Poverty in the United Kingdom : a survey of household resources and standards of living*. Harmondsworth: Penguin.
- Tøssebro, J., & Berg, B. (2015). Sosiale forskjeller, avvik og samfunn. In L. C. Kleppe (Ed.), *Sosialt arbeid - en grunnbok* (pp. 227-243). Oslo: Universitetsforlaget.

